

ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Η εκτίμηση των Εβραίων από το Διδυμότειχο
(Αρχείο Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος)

Η εβραϊκή κοινότητα Διδυμοτείχου ήταν μια από τις αρχαιότερες εβραϊκές κοινότητες της Ελλάδος και η μεγαλύτερη της ελληνικής Θράκης.

Στα χρόνια του σφετεριστή αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ΄ Καντακουζηνού, που στέφτηκε στο Διδυμότειχο βασιλεύς των Ρωμαίων, είχε ήδη σχηματιστεί εκεί μια εβραϊκή κοινότητα, πιθανότατα ελληνόφωνη ρωμανιωτική.

Όταν η πόλη περιήλθε σε οθωμανικά χέρια, ο εβραϊκός πληθυσμός άρχισε να αυξάνεται, ενισχυόμενος και από την άφιξη ασκεναζίμ Εβραίων από την Ουγγαρία το 1376 και από τη Γαλλία το 1394. Το 1470 δε, ήλθαν στην πόλη Εβραίοι φυγάδες, από τη Βαυαρία.

Εν τούτοις, οι ασκεναζίμ γρήγορα απορροφήθηκαν από το κύμα των σεφαραντίμ Εβραίων, που σχημάτισαν μια νέα κοινότητα, που ονομάστηκε στα Λαδίνο, Demotica.

Τον 17ο και 18ο αιώνα, λόγω και της οικονομικής ύφεσης, η κοινότητα συνέχισε να υπάρχει, ολιγομελής όμως, όπως προκύπτει και από την αφήγηση του Τούρκου περιηγητή Εβλιγά Τσελεμπί, ο οποίος μνημονεύοντας τις συνοικίες της πόλης, αναφέρει και μια με το όνομα Γιαουντιλέρ- Τα εβραϊκά.

Στα μέσα του 19ου αιώνα, ο εβραϊκός πληθυσμός ανέρχεται σε 500 περίπου άτομα, ενώ σύμφωνα με μια στατιστική του 1906, που δημοσιεύτηκε στο Bulletin d' Orient, στο Kaza Διδυμοτείχου, ζούσαν 1110 Εβραίοι.

Η σινάγα του αμύθρου μετσού Ενίζαρ ΤΟΒΕΪ.
Γνωστή ως "Κοινοβούσιο"
(Φωτογραφία από το Αρχείο του κ. Θρασύβουλου Παπαστρατή)

Το 1862 αντί της παλαιάς πρόχειρης Συναγωγής, στην περιοχή της τουρκικής σχολής, χτίζεται μια νέα Συναγωγή, επί της σημερινής οδού Κατσαντώνη, σε σεφαραδίτικο ρυθμό, τετράγωνη με θόλο στην οροφή. Η Συναγωγή αυτή το 1924 ανακαινίζεται ριζικά.

Στα 1897, το νεωτεριστικό ρεύμα της Alliance Israelite Universelle, φέρνει από τη Γαλλία οικονομική ενίσχυση και εκπαιδευτική υποστήριξη. Το 1911 ανεγείρεται νέο σχολικό κτίριο, στο οποίο το 1913 φοιτούν 255 μαθητές. Από το 1924 το σχολείο λειτουργεί ως κοινοτικό.

Στη σχολή αυτή δίδαξαν, ο ελληνομαθής Ιωσήφ Πέσσαχ, ο Ηλίας Μπαρτζιλιάϊ (μετέπειτα Αρχιραβίνος Αθηνών), αλλά και οι Σαμουήλ Ναχόν και Ιωσήφ Ρεϊτάν.

Στις αρχές του 20ου αιώνα, η Ισραηλιτική Κοινότητα Διδυμοτείχου, γνώρισε μέρες ακμής. Χαρακτηριστικό είναι ότι, όταν το 1913 επισκέφτηκε την πόλη ο τσάρος της Βουλγαρίας Φερδινάνδος διέμεινε στη μεγαλοπρεπή οικία του Ραφαήλ Μπεχάρ. Εκεί διέμεινε και ο βασιλεύς της Ελλάδος Αλέξανδρος, την 8η Ιουλίου 1920, μια μέρα πριν ο ελληνικός στρατός προελάσει στην Ανατολική Θράκη.

Οι Εβραίοι του Διδυμοτείχου ήταν ιδιοκτήτες εμπορικών και βιοτεχνικών καταστημάτων αλλά και τεχνίτες. Ξεχωριστή θέση στην οικονομική και κοινοτική ζωή κατείχε η οικογένεια Τζιβρέ, πολλά από τα μέλη της οποίας ασχολούντο με το εμπόριο μεταξιού.

Γενικότερα πάντως, η ενσωμάτωση του Διδυμοτείχου στην ελληνική επικράτεια το 1920, επιτάχυνε την ανάπτυξη της εβραϊκής κοινότητας και την αύξηση των μελών της μέχρι την εποχή του διωγμού, όταν αριθμούσε περίπου 1000 ψυχές. Τον Απρίλιο του 1941, εισβάλλουν στην πόλη οι Γερμανοί. Κάποιες εβραϊκές οικογένειες έχουν προλάβει να διαφύγουν σε συγγενικά σπίτια στη Τουρκία. Πολύ λίγες καταφέρνουν να σωθούν μεταβαίνουσες στην Παλαιστίνη, ενώ οι υπόλοιπες επαναπροωθούνται από τους Τούρκους σε ελληνικά νησιά, για να συναντήσουν τη μοίρα των άλλων ελληνοεβραίων.

Τα επόμενα δυο χρόνια, λεηλατούνται οι περιουσίες των Εβραίων, επιτάσσονται τα σπίτια τους και οι Γερμανοί, -με την προσφιλή τους μέθοδο- "αποκοιμίζουν" τον εβραϊκό πληθυσμό, ο οποίος ζει μη γνωρίζοντας ότι είναι στις λίστες για το Αουσβιτς.

Στις 4 Μαΐου του 1943, συλλαμβάνονται και μεταφέρονται, στοιβαγμένοι σε βαγόνια για ζώα, στη Θεσσαλονίκη 731 Εβραίοι από το Διδυμότειχο και 180 από τη Νέα Ορεστιάδα. Από εκεί στην Πολωνία, στο ταξίδι χωρίς γυρισμό.

Το 1985, στο Διδυμότειχο, δεν υπάρχει κανένας Εβραίος και το 1987 διαλύεται και επίσημα η Ισραηλιτική Κοινότητα Διδυμοτείχου.

ΜΝΗΜΕΙΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟ

"Οι εκδηλώσεις για τους Εβραίους του Διδυμοτείχου αποτελούν εκπλήρωση χρέους τιμής προς τους συμπολίτες μας, τους ανθρώπους της διπλανής μας πόρτας". Με αυτήν τη φράση ο Δήμαρχος Διδυμοτείχου κ. Ευάγγελος Παπατσαρούχας έβαλε την κορωνίδα στις εκδηλώσεις που έγιναν εκεί στις 25 και 26 Μαΐου 2002 στη μνήμη των 900 Εβραίων της πόλης που εξοντώθηκαν από τους Ναζί. Με παραδειγματικά ευγενική και πλουσιοπάροχη φιλοξενία ο Δήμαρχος, αλλά και οι κάτοικοι του Διδυμοτείχου υποδέχθηκαν την ηγεσία του

Εβραϊσμού και τους επισκέπτες από τις διάφορες Ισραηλιτικές Κοινότητες της Ελλάδας, το Σάββατο 25.5.02, στην ξενάγηση της πόλης.

Ακολούθησε η επίσημη έναρξη των εκδηλώσεων με πολιτιστική εκδήλωση που έγινε στον δημοτικό κινηματογράφο. Με ιδιαίτερη συγκίνηση, την οποία μεγάλωνε η παρουσία παλιών φίλων και συμμαθητών, ο Δήμαρχος απηύθυνε χαιρετισμό υπογραμμίζοντας το γεγονός της συμμετοχής και προσφοράς του εβραϊκού στοιχείου στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της πόλης. Ο πρόεδρος του ΚΙΣ κ. Μωϋσής Κωνσταντίνης, στην προσφώνησή του, ευχαρίστησε τις δημοτικές αρχές για την ανέγερση του Μνημείου και την απόδοση της οφειλόμενης τιμής στους Έλληνες Εβραίους του Διδυμοτείχου.

Ο κεντρικός ομιλητής της εκδήλωσης, καθηγητής κ. Σταμάτης Γεωργούλης, με τεκμηριωμένη ανάπτυξη του θέματος "Πτυχές του Ολοκαυτώματος των Εβραίων του Διδυμοτείχου", αναφέρθηκε στο ιστορικό των Εβραίων της πόλης, στην ισονομία και τις αρμονικές σχέσεις μεταξύ των θρησκευτικών ομάδων στην πόλη, στις νομικές πτυχές του χαρακτηρισμού του εγκλήματος του αφανισμού των Εβραίων ως γενοκτονίας και κατέληξε με το μήνυμα και την ευχή "να μη φτάσουν ποτέ οι μελλοντικές γενιές σ' αυτή την καταράκιλα και κάθε είδους γενοκτονία στον 21ο αιώνα".

Την εκδήλωση έκλεισε με μεγάλη επιτυχία η χορωδία της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης, υπό τη διεύθυνση του κ. Κωστή Παπάζογλου, με σεφαραδίτικα, εβραϊκά και ελληνικά, σχετικά με το χαρακτήρα της εκδήλωσης, τραγούδια.

Την επόμενη ημέρα αντιπροσωπεία του Ελληνικού Εβραϊσμού, με επικεφαλής τον πρόεδρο του ΚΙΣ, παρέστη στη δοξολογία στη Μητρόπολη Διδυμοτείχου με την ευκαιρία του εορτασμού των "Ελευθερίων 2002", της επετείου, δηλαδή, της απελευθέρωσης της πόλης και της ενσωμάτωσής της στην ελληνική πατρίδα. Ο πρόεδρος του ΚΙΣ παρέστη επίσης στην τελετή κατάθεσης στεφάνων στο Ηρώο.

Στη συνέχεια, οι επίσημες αρχές, με επικεφαλής το Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη κ.κ. Νικηφόρο, περπάτησαν μέχρι το χώρο του Μνημείου, όπου προπολεμικά υπήρχε η Συναγωγή. Ο χώρος διαμορφώθηκε σε πλατεία που ονομάστηκε -με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου- σε Πλατεία Εβραίων Μαρτύρων.

Με κατανυκτικό τρόπο ο Σοφολογιώτατος Ραββίνος Θεσσαλονίκης κ. Ι. Νταγιάν ανέπεμψε την επιμνημόσυνη δέηση και την Ασκαβά και ακολούθησαν χαιρετισμοί εκ μέρους του Δημάρχου και του προέδρου του ΚΙΣ. Μεγάλη συγκίνηση προκάλεσε στους πολυπληθείς παρευρισκομένους, μεταξύ των οποίων πολλοί κάτοικοι της πόλης που προσήλθαν να αποδώσουν τιμή στους χαμένους παλιούς καλούς φίλους, η στιγμή της αποκάλυψης του Μνημείου. Πρόκειται για γλυπτό από γρανίτη εξαιρετικής αισθητικής, που παρουσιάζει τον πόνο των βασανισμένων από τις διώξεις και τις κακουχίες. Ιδιαίτερα περίτεχνο, επιβλητικό και συμβολικό, το Μνημείο φιλοτεχνήθηκε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Σόφιας, από την ομάδα του γλύπτη Τάνεφ.

Μετά την κατάθεση των στεφάνων τηρήθηκε ενός λεπτού σιγή και η απέριτη αλλά συγκινητική αυτή εκδήλωση έκλεισε με την ανάκρουση του Εθνικού Ύμνου από τη Φιλαρμονική του Δήμου.

Ο Δήμαρχος, τέλος, παρέθεσε γεύμα προς τιμήν των ομοθρήσκων επισκεπτών, στο οποίο παρακάθησαν επίσης ο Μητροπολίτης και οι τοπικές Αρχές.

Ο Δήμαρχος Διδυμοτείχου και ο πρόεδρος του ΚΙΣ
στα αποκαλυπτήρια του Μνημείου Ολοκαυτώματος

Η χορωδία της Ι.Κ. Θεσσαλονίκης στην εκδήλωση
στον Δημοτικό Κινηματογράφο Διδυμοτείχου

